

STICHTING Ir. D.C. van Schaik
BEHEER ONDERAARDE KALKSTEENGROEVEN

De eerste

Hierbij treft u het eerste nummer van de nieuwsbrief "Steunpilaar" van de Van Schaik Stichting. Wij vinden deze mijnbouwkundige titel passend voor uw bijdrage omdat u het groevendak boven ons hoofd houdt. Deze nieuwsbrief zal twee maal per jaar verschijnen. Ze is bedoeld voor iedereen die ons in welke vorm dan ook steunt in ons werk: de onderaardse kalksteengroeven in Belgisch en Nederlands Mergelland beheren en daardoor te beschermen en te behouden.

De "Steunpilaar" is tevens uw persoonlijke uitnodiging voor de Groevendag waarover u hiernaast meer kunt lezen. Een dergelijke Groevendag zal één maal per jaar in december worden georganiseerd waarbij de stichting resultaten toont van het werk dat met uw steun verzet is.

Natuurlijk zou bij een eerste nummer alles wat de afgelopen drie jaar gebeurd is nog nieuws kunnen zijn. Toch zijn er een aantal actuele zaken die wij in deze nieuwsbrief prioriteit geven. Zo zijn wij zeer verheugd dat het Comité van Aanbeveling onlangs is uitgebreid met de Gedeputeerde van Cultuur van Belgisch Limburg, de heer S. Sleijpen. Hiermee wordt nogmaals aangegeven dat het Mergelland één geheel vormt dat zich uitstrekt over België en Nederland. Verder is aan het aantal in beheer zijnde groeven een nieuwe aanwinst toegevoegd en zijn er onderhandelingen gaande met nog enkele eigenaren.

De toezeggingen van de "Vrienden van de Van Schaik Stichting" om ons financieel te ondersteunen zijn boven verwachting. Het geeft ons de mogelijkheden om het groevenbeheer op een verantwoorde manier uit te voeren en de vrijwilligers van de studiegroep SOK een veilige werk- en studieomgeving te geven. Blijkbaar is het jonge succes van de Van Schaik Stichting al ver doorgedrongen want wij krijgen nu groeven aangeboden!

De onderhandelingen met de betreffende groeve-eigenaren gaan bijzonder voortvarend. Dit betekent echter wel dat uw (financiële) steun voor ons noodzakelijk blijft en wij zijn u dan ook zeer dankbaar dat u voor ons een steunpilaar wilt zijn.

Joep Orbons
Voorzitter Stichting Ir. D.C. van Schaik

Uitnodiging aan onze steunpilaren

Op zaterdag 16 december a.s. vindt de eerste Groevendag plaats voor de Vrienden en voor de medewerkers van de Stichting Ir. D.C. van Schaik.

U bent deze dag welkom in de Apostelgroeve waarvan de ingang vorig jaar geheel gerestaureerd is. Over deze groeve treft u een uitgebreide beschrijving aan in de rest van deze "Steunpilaar".

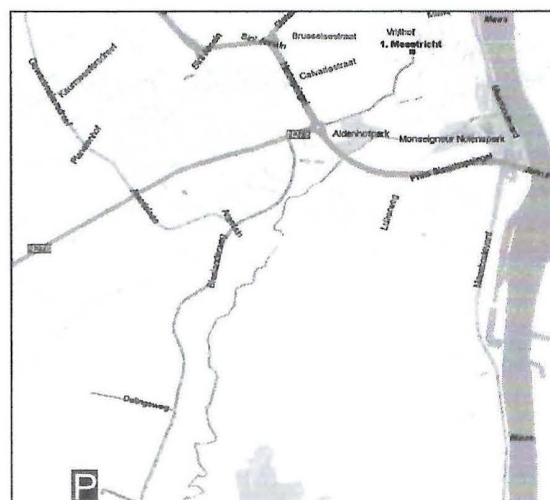
U kunt uw auto parkeren op de parkeerplaats van de Jezuïetenberg waarvan een routebeschrijving hieronder is bijgevoegd. Van daaruit wordt voor vervoer naar de groeve gezorgd. Binnen de groeve heerst een constante temperatuur van 12 graden, dus u hoeft geen andere kleding aan te trekken dan noodzakelijk voor bijvoorbeeld een herfstwandeling.

In verband met de organisatie vragen wij u of u zich vooraf wilt aanmelden als u aan deze Groevendag wilt deelnemen. Dit kan op de volgende manieren:

- Schriftelijk door middel van een briefje naar het secretariaat, p.a. Erik Lamkin, Tongerseweg 318, 6215 AC Maastricht
- Per fax naar 043-3672585
- Telefonisch bij de voorzitter, Joep Orbons: 043-3618793 (Antwoordapparaat)
- e-mail: vanschaikstichting@nhgl.org

Programma:

- 14:30 Ontvangst bij de ingang van de Apostelgroeve.
- 14:45 rondleiding door de groeve door medewerkers van de stichting die zullen vertellen over de geschiedenis, de geologie en de biologie van de groeve.
- 16:00 einde Groevendag.

De geschiedenis van de Apostelgroeve

Fig 1: De Apostelgroeve omstreeks de eeuwwisseling.

Inleiding

De Louwberg en Cannerberg zijn de heuvelrug, die zich van Biesland - Maastricht uitstrekt tot Kanne. In het oosten is deze heuvel begrensd door het dal van de Jeker en in het noordwesten door het droogdal van Wolder. In de oostelijke helling van de Louwberg, langs de Dallingweg die een verbinding vormt tussen de Cannerweg en de Susserweg, ligt onder de Apostelhoeve de Louwberg- of Apostelgroeve. De namen van de Apostelgroeve en Apostelhoeve zijn onverbrekkelijk verbonden met de stichting "het XII Apostelenhuis".

De stichting XII Apostelenhuis

In 1476 of 1477 werd in het huis "De Belick" in de Bogaardenstraat te Maastricht een soort zorgcentrum opgericht, waar 12 tot 14 oude mannen gratis werden ondergebracht en verzorgd. Het waren voornamelijk mannen ("poorters") die buiten hun schuld (door "merkelijk ongeval" of "quader aventueren") in grote armoede waren geraakt. Ook werd er onder-

dak geboden aan een twintigtal alleenstaande vrouwen ("poorters") en enkele niet meer zo jonge gezinnen. De oprichter van het tehuis was de rijke betaalmeester ("paymeester") van de stad Maastricht, Lambert Broerkens of Bruelkens die zich later Lambert van Middelhoven liet noemen. Vlak voor zijn dood in 1494 richtte hij een stichting op die het XII Apostelenhuis als naam kreeg. De kosten van het huis werden gedekt door de opbrengst van onroerend goed, gronden en huizen. Een zuinig beleid was echter noodzakelijk, omdat de inkomsten niet erg groot waren.

De Apostelgroeve

Vanaf 1750 werd er veel moeite gedaan de exploitatie te verbeteren van hun belangrijkste bezit: de Louwberghoeve of Apostelhoeve. Onder de boerderij en de daarbij behorende gronden kwam een dikke laag kalksteen voor. Al eeuwenlang werd mergel gedolven in de vele groeven rondom Maastricht. Ook de nabij gelegen Cannerberg werd sinds lang winstgevend geëxploiteerd. Om de opbrengst voor hun stichting te vergroten gingen de bewindvoerders van het XII Apostelenhuis hun geluk ondergronds beproeven en zij besloten onderaan de berg bij de Apostelhoeve in 1770 een nieuwe groeve te openen, die zij de "Carrière van de Louwberg" noemden.

De metselaar Hendrik Lenaerts kreeg de opdracht om de berg te openen en mergelblokken te exploiteren. Het is niet bekend of Lenaerts in overleg met het bestuur de plaats bepaalde waar precies de ingang moest komen te liggen, maar hij begon op een laag punt de eerste aanzet van de groeve. De voet van de berg werd in het voorjaar van 1770 opgeruimd en voor de som van 460 gulden werd de ingang aangelegd ("aen Hendr'k Lenaerts voor arbeids loon soo voor het openen des bergs als inwerken en uijtvoeren der blocken"). De ligging van de ingang had ten gevolge dat de gewonnen mergelblokken steeds via een karre-

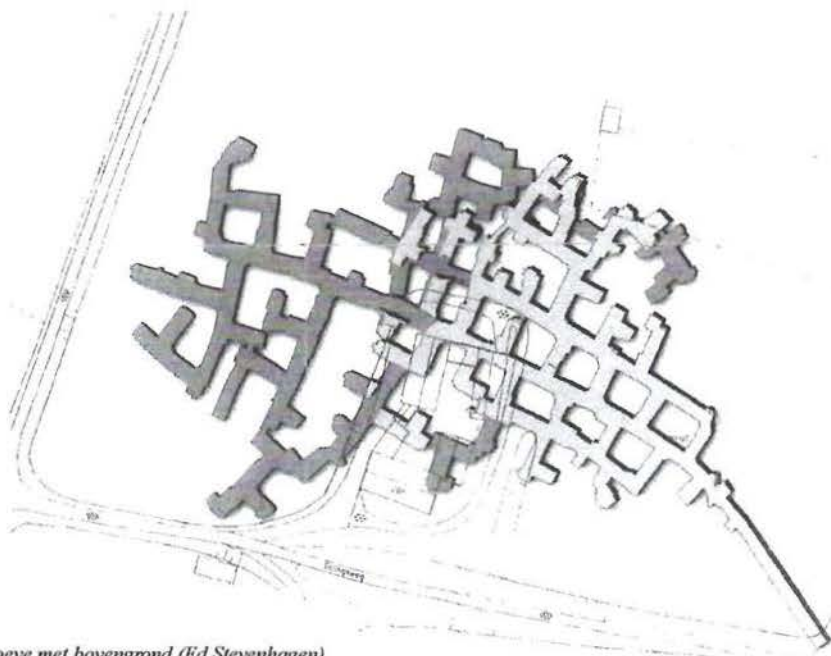
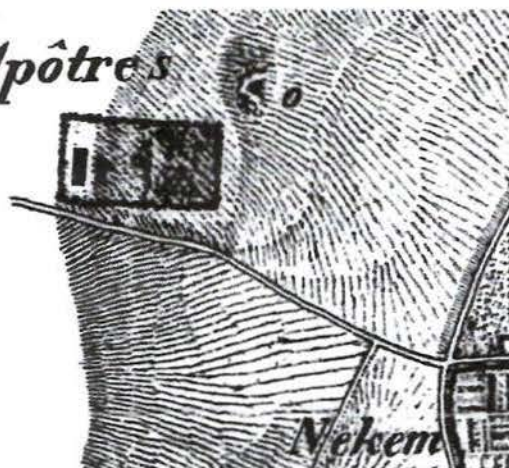

Fig 2: Plattegrond van de groeve met bovengrond (Ed Stevenhagen).

Les Apôtres

BORY 1821

Fig 3: Kaart van Bory de St. Vincent uit 1821 (bewerkt door Ed Steenhagen).

spoor een vijftig meter omhoog moesten worden gesleept. De halfwinner van de Apostelhoeve, die het transport uit de groeve de eerste jaren op zich had genomen, had drie paarden en twee man personeel nodig om de blokken uit de groeve te krijgen.

Vergeleken met de produktiekosten liepen de transportkosten zeer hoog op. De kosten gingen duidelijk voor de baten uit, want Lenaerts kreeg met zijn knechten in 1770 320 gulden. In juli 1770 werden de eerste stenen verkocht aan de eerste en voorlopig ook enige afnemer: voor het herstel van de vestingwerken werden 946 blokken geleverd voor een prijs van 137 gulden. Aan de transporteur werd bijna 57 gulden betaald ("aen de halfwin van Louwberg voor vracht van 946 blokken naart Lantswerck"). Dat betekent dus dat bij een verkoopprijs van 14 gulden per 100 blokken de transportkosten bijna op 61/4 gulden

uitkwam: bijna 45% van de opbrengst!

In 1770 was men al een eind gevorderd, doch instortingsgevaar dreigde en men besloot een andere ingang aan te leggen. In 1771 of 1772 werd daarom een nieuwe ingang gemaakt. Omdat de rekeningen tweejaarlijks werden geboekt is niet helemaal duidelijk in welk jaar precies de nieuwe ingang werd gemaakt. Op de hardstenen sluitsteen boven de huidige ingang staat in ieder geval 1772. Buiten de kosten van 4000 mergelblokken die erin werden verwerkt, kostte het aanleggen nog eens 900 gulden. Niet alleen Lenaerts werkte aan de ingang, hij had de hulp van een hele ploeg werklieden.. Zo lezen we in de boekhouding: Extra ordinair uijtgaef om den ingang der Carriere tot Louwberg te overwelden: aen hout voor 't maeken der boogen; aen Olij tot het steeken der blokken binnen den berg; aen van Steijn smit; aen Coursel timmerman; aen Absil steenhouwer, aen mr (meester) Lenaerts metselaar; aen Souw den verver".

Als huisaannemer van het tehuis in Maastricht (ver)bouwde de metselaar Lenaerts veel met mergelblokken. Van het blokbreken zelf had hij eigenlijk niet zoveel kaas gegeten. De eerste jaren bestond de ondergrondse produktie voornamelijk uit grote hoeveelheden afval. Uit een vermelding in 1771 in de boekhouding lezen we dat voor de afvoer van 185 karren afval 48 gulden werd betaald. In totaal werden in de eerste twee en een half jaar 550 gulden betaald voor het weghvoeren van afval quaede steenen en uijt den berg. Omgerekend zou dat 2000 karren afval betekenen! Maar Lenaerts leerde bij en ging gewoon door. Het eerste jaar, waarin ook nog de oude ingang werd aangelegd, produceerde hij slechts 946 blokken. Samen met de

Fig 4: Dubbelstelsel met de Horizont van Castert in het midden op de foto als vloer / plafond.

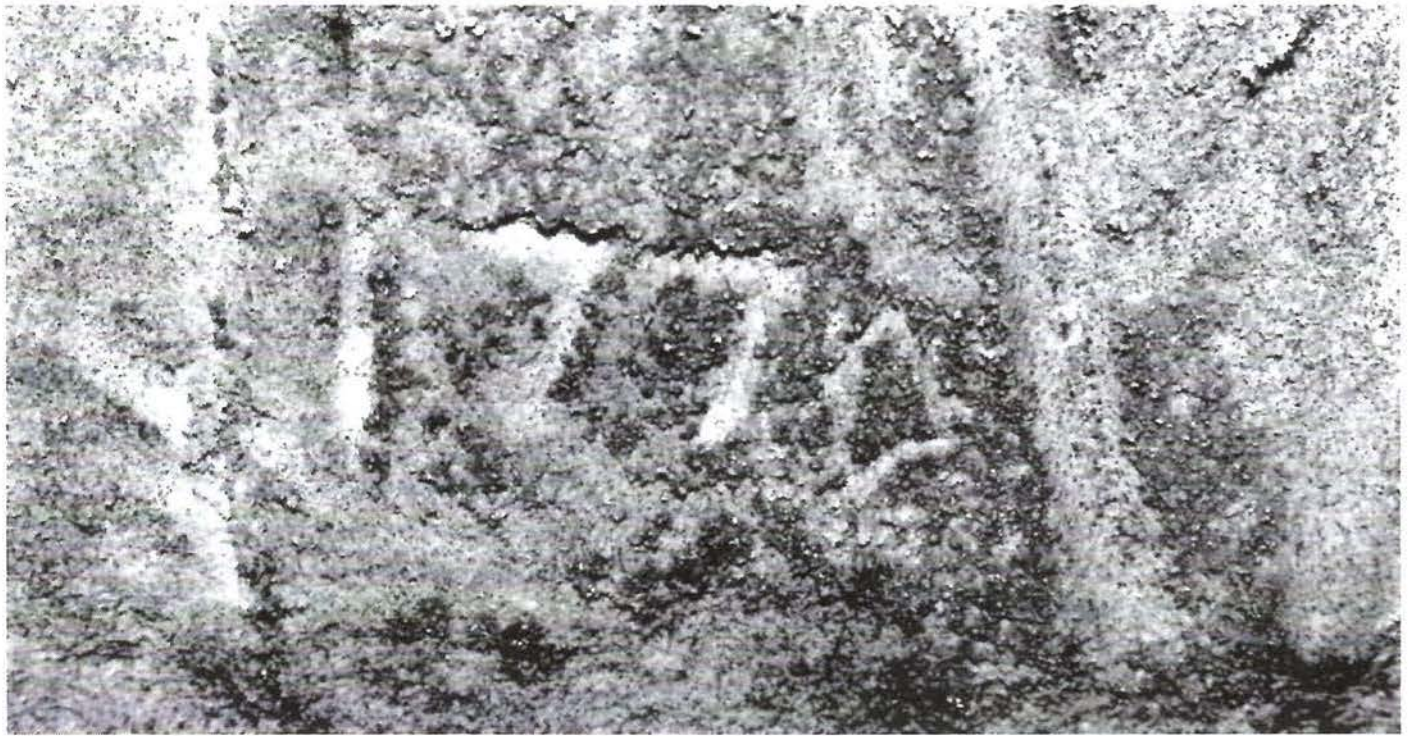

Fig 5: 1770 in de toegangstunnel.

9.600 blokken uit 1771 en 1772 kwam hij de eerste jaren op bijna 10500 blokken. De gemiddelde produktiekosten, inclusief het vrachtlon bedroegen 2200 gulden, de kosten van de nieuwe ingang meegerekend. Omgerekend is dat 22 gulden voor 100 blokken. Alle 9600 blokken uit 1771 en 1772 werden ook verkocht, maar brachten slechts 853 gulden op. Dit verlies werd beschouwd als de aanloopkosten van de exploitatie van de groeve.

In de volgende twee jaren ging het iets beter. Er werden 21693 blokken verkocht voor 2992 gulden. Daarvan gingen wel de loonkosten voor Lenaerts en zijn knechten af voor een bedrag van 1453 gulden en voor het opruimen van het afval en de transportkosten werd 1315 gulden betaald. De boeken over de jaren 1773 en 1774 werden afgesloten met een zeer batig saldo van 224 gulden. Achteraf gezien waren dat helaas de enige jaren met winst, hoe bescheiden die dan ook was.

Men gaf dus de moed niet op en zaagde gestaag door. In '75 en '76 werden maar liefst bijna 37000 blokken gezaagd. De afzet stagneerde sterk want er werden slechts 16767 van verkocht tegen de prijs van 2345 gulden. De produktiekosten voor loon en transport bedroegen echter 2874 gulden, wat dus een verlies opleverde van 529 gulden.

In het voorjaar van 1777 kregen Lenaerts en zijn helpers de bons. In dat jaar verdienden ze slechts 53 gulden, tegen 1671 gulden in 1775 en 1776. Toch had hij na een zeer matig begin in 1770, toen de produktiekosten per 100 blokken nog 14 gulden bedroegen, deze in de periode van 1773 tot 1777 weten terug te brengen tot 6 gulden per 100 stuks. Daarnaast was zijn arbeidsproductiviteit ieder jaar gestegen met 15 tot 25%.

In totaal werden in de Apostelgroeve door Lenaerts en zijn zes knechten rond 69000 blokken gewonnen over een periode van 7 jaren met 160 werkdagen, van half oktober tot begin mei, per "seizoen".

Het XII Apostelenhuis bleef zitten met 20000 onverkochte blokken. Met veel moeite en leed wist de rentmeester van de stichting tot 1784 nog 10000 blokken te verkopen, zodat het totaal verlies enigszins werd ingelopen, doch een kwart van de kosten is nooit terug verdiend. Waar de overige 10000 blokken zijn gebleven is niet bekend.

De ingangen van de Apostelgroeve

De vraag waar de oorspronkelijke ingang lag is al door Ed Stevenhagen beantwoord uit eerder onderzoek. Op de oude topografische kaarten van Tranchot (1803) en Bory de St. Vincent (1819 en 1821) zien we de oorspronkelijke lokatie nog aangegeven. Stevenhagen merkt in zijn artikel op dat het merkwaardig is dat wel de oude lokatie staat aangegeven, maar niet de nieuwe ingang, die in 1771 of 1772 gemaakt is.

Restanten van de eerste ingang zijn nog terug te vinden. Ongeveer 75 meter noordwaarts, in de helling naar de wijngaard, is reeds van veraf een dassenburgt waarneembaar. Tussen de struiken bevinden zich diverse openingen met verse sporen van dassen. Belangrijker is echter het restant van een mergelmuur, die zeer waarschijnlijk de bovenkant van de ingang markeert. Verder onderzoek, zoals graven, zou de woning van de dassen echter ernstig verstoren. Bovendien zijn deze dieren terecht beschermd. Daarnaast zou het resultaat van een ondergrondse inspectie waarschijnlijk toch maar erg mager zijn: een vrij steil naar beneden lopende toegangstunnel met een zeer kleine "gezaagde" groeve.

Onderzoek van de graafrichtingen toont overduidelijk aan dat er geen verbinding heeft bestaan tussen de oorspronkelijke ingang met zijn kleine gangetje en het gangenstelsel van de Apostelgroeve, die vanaf de huidige toegangstunnel is ontgonnen. In 1771 of 1772 is men begonnen met de aanleg van de tunnel. De sluitsteen vermeldt het jaar 1772. De aanleg van de

tunnel was een grote investering en is, zoals reeds is beschreven, vrij gedetailleerd in de boeken van de stichting vastgelegd over het boekjaar 1771 - 1772. Toen in juni 1770 de eerste en laatste blokken verkocht werden, die gewonnen waren achter de oorspronkelijke ingang, werden de blokbrekers door instortingsgevaar gedwongen een nieuwe ingang en dus in feite een nieuwe groeve te maken. Dat deze werkzaamheden in een volgend boekjaar (periode) werden vermeld, wil niet zeggen dat men pas in 1771 is begonnen met de nieuwe ingang.

Men heeft eerst de tunnel ruw uitgekapt tot men op de winbare bouwsteenlaag uit kwam. Daarna heeft men de tunnel aangekleed met een gewelfboog van 17,5 meter lang, waarschijnlijk meer uit veiligheidsredenen dan uit oogpunt van een mooi verzorgde afwerking. Simpele telling van de gebruikte stenen voor het gewelf toont aan dat er inderdaad bijna 4000 blokken in de boog zijn verwerkt! Het is meer dan waarschijnlijk dat deze stenen niet elders werden aangekocht, maar eerst in de groeve zelf werden ontgonnen om de tunnel te beveiligen.

De bezoekers aan de groeve hebben veelvuldig hun namen, vaak met jaartal van bezoek, in de stenen gekerfd. Het merendeel zijn "laat 19e-eeuwse toeristen" geweest, maar later daarover meer. Van belang is het jaartal 1770 dat op enkele meters vanaf het einde van de tunnel is ingekrast in een steen. Dit doet vermoeden dat de werkzaamheden aan de nieuwe toegang reeds in dat jaar gestart zijn!

De toegangstunnel

De namen en jaartallen in de toegangstunnel stammen merendeels uit de jaren '70 en '80 van de 19e eeuw. Waarschijnlijk van toeristen die onder leiding van een gids de groeve bezochten. Deze gids is vermoedelijk een lid van de familie Moors geweest die rond de eeuwwisseling ook rondleidingen verzorg-

den in de Cannerberg (P. Houben, 1997). We vinden de namen van de diverse telgen Moors op vele plaatsen terug in de groeve zelf: G. M(oors) Cannerweg 252 Biesland, Mathieu Moors Biesland 26 maart 1900, J. Moors Biesland en nog enkele. Ook Gerardus Moors met daarbij enkele telramen, wat weer doet vermoeden dat de familie Moors ook steen gewonnen heeft. Een opschrift in de groeve verwijst naar rondleidingen, maar is niet zo flatterend voor de gids: "Wij hebben klommel bergwijzer gehad".

De meeste namen in het ingangsgewelf zijn goed te lezen, maar hebben verder geen speciale historische betekenis. Of het zou J. Sondeijker Graveur 14 Nov. 1886 moeten zijn, de bekende kunstenaar, die ook veel tekeningen in de Sint Pietersberg gemaakt heeft. Ook Kolen: H:1887 is geen onbekende en verwijst waarschijnlijk naar de bekende blokbreker in Kanne, evenals Ionnes Vrijens 1813. En waarom iemand W. Quartel zaliger geschreven heeft, zal altijd wel gissen blijven. Een "afwijkende" jaartal uit de 18e-eeuw is, buiten het reeds genoemde 1770, het jaar 1799.

Geologie

Het Maastrichts Krijt of Maastrichtien is de jongste afzetting van het Laat-Krijt (Boven-Krijt) in het Secundair (nu: Mesozoïcum). De stratigrafie (= beschrijving van de "aardlagen") heeft het Maastrichtien weer onderverdeeld in afzonderlijke afzettingen, die vernoemd zijn naar de plaats van hun type-locatie. Dit is de plaats of omgeving waar men de afzetting bestudeerd heeft en dat weer verder dient als referentie voor afzettingen elders. De jongste afzetting van het Maastrichtien wordt de Formatie van Maastricht genoemd. Ook deze Formatie van Maastricht is weer onderverdeeld in een boven-

Fig 6: krustus zaret.

en ondergedeelte, die verder nogmaals zijn opgesplitst in afzettingen die met Kalksteen van ... zijn aangeduid. Deze laatste afzettingen worden begrensd door zogenaamde Horizonten, die vaak goed herkenbaar zijn door hun structuur en kleur. Meestal zijn het zogenaamde hardgrounds in de vorm van tauwlagen, fossielgruislagen of graafgangen. De meeste groeven in het Mergelland zijn ontgonnen in de Kalksteen van Nekum.

De Apostelgroeve is ontgonnen in twee afzonderlijke verdiepingen: de bovenste verdieping is in de Kalksteen van Meerssen ontgonnen, die aan de bovenkant (het plafond van de groeve) begrensd wordt door de Horizont van Vroenhoven. De onderste verdieping is ontgonnen in de Kalksteen van Nekum. De scheiding tussen de boven- en benedenétage wordt gevormd door een 90 cm dikke keiharde tauwlaag: de Horizont van Caster.

Op afbeelding 4 zijn de twee verdiepingen met de scheidende Horizont van Caster goed te zien.

Opschriften, inkrassingen, tekeningen en andere sporen

Het oudste opschrift in het benedenstelsel is het jaartal 1845 en PN 1845. Daarnaast driemaal 1854 en enkele malen 1855 (G.M. en G.Maas). De initialen kunnen ook van Gerardus Moors zijn, die enkele telramen nabij zijn naam gekrast ziet en elders te vinden is. De enige leesbare tekst met betrekking tot

het blokbreken is het opschrift "Dat zijn hier schoone blokken". Het handschrift is beslist niet ouder dan 19e-eeuws. Helaas is in de bovenetage een ander opschrift (van een blokbreker?) ook onleesbaar geworden. Er rest nog alleen daet us..... g.l.heu-zen. En beneden is alleen nog leesbaar dit is werk.....maar van wie blijft voorgoed een raadsel.

Verder vinden we enkele zgn. ingekraste of getekende maatbalken, die de maat van de te zagen bouwblokken aangaven en enkele nisjes voor verlichting en (mogelijk) het plaatsen van een heiligenbeeldje. En tenslotte diverse vormen getekende of ingekraste telramen, waarvan bij één de letters c en b zijn geschreven. Verder staat in een nis, die duidelijk van meer recentere datum is, met een modern handschrift 50 blokken voor en de rest is om bekende reden verdwenen.

Door de andere manier van ontginnen én de overgebleven 19e-eeuwse opschriften, kan men (ondanks dat er in de benedenetage sommige gangen (later) verbreed zijn, waardoor eventuele originele opschriften daar verdwenen zijn) alleen maar tot de conclusie komen van een ontginning in de 19e eeuw.

Zoals vermeld zijn veel opschriften verdwenen door "poetswerk" van de champignonkwekers. Overgebleven is ondermeer een primitieve tekening van een Christus aan het kruis met het onderschrift KRUSTUS ZARET (Christus van Nazareth?) en krutunen menschen (christenen mensen?). Een andere, minder religieuze, tekst is rond op rond - laet in kont. Op drie plaatsen staat een schip getekend, maar in een stijl, die niet verwijst naar vervoer op de Maas.

Op slechts één plaats is een tekening van mannetjes en soldaatjes. Op twee andere plaatsen staan namen van bezoekende soldaten, zoals W v Vught Korporaal 1845 jagers en andere "collega's". In de onderetage lezen we S D Vries soldaat 1856 met enkele andere soldaten. Ze waren waarschijnlijk van het 3e regiment infanterie.

Een verdere opvallende "verfraaiing" van de groeve zijn drie houtskooltekeningen die aanvankelijk zwaar beschadigd zijn geweest door vandalisme. Twee ervan zijn later gerestaureerd door kunstenaar Ger Boosten. Een is vermoedelijk een afbeelding van de H. Grafkapel in Kanne, gezien vanaf de Muizenberg en de andere lijkt een weergave te zijn van een beleg of aanval op een stadspoort in Maastricht. De derde tekening is zo zwaar beschadigd door een ingekrast hakenkruis en recentere graffiti, dat een herkenning van het gekozen onderwerp haast onmogelijk is. Uit archiefonderzoek blijkt in een persoonlijk verslag te staan: "3 tekeningen in zwart-wit getekend door grootvader van Hugo Hulst. Eén tekening zwaar beschadigd door ingekraste naam". Hugo Hulst is de huidige bewoner en "wijnkasteelheer" van de Apostelhoeve. In 1895 verhuisde zijn grootvader Alphons Hulst naar de Apostelhoeve. Volgens Hugo is het echter niet zijn grootvader Alphons, maar zijn vader Mathieu, die in de jaren '30 de tekeningen heeft gemaakt. Hij was een amateurschilder.

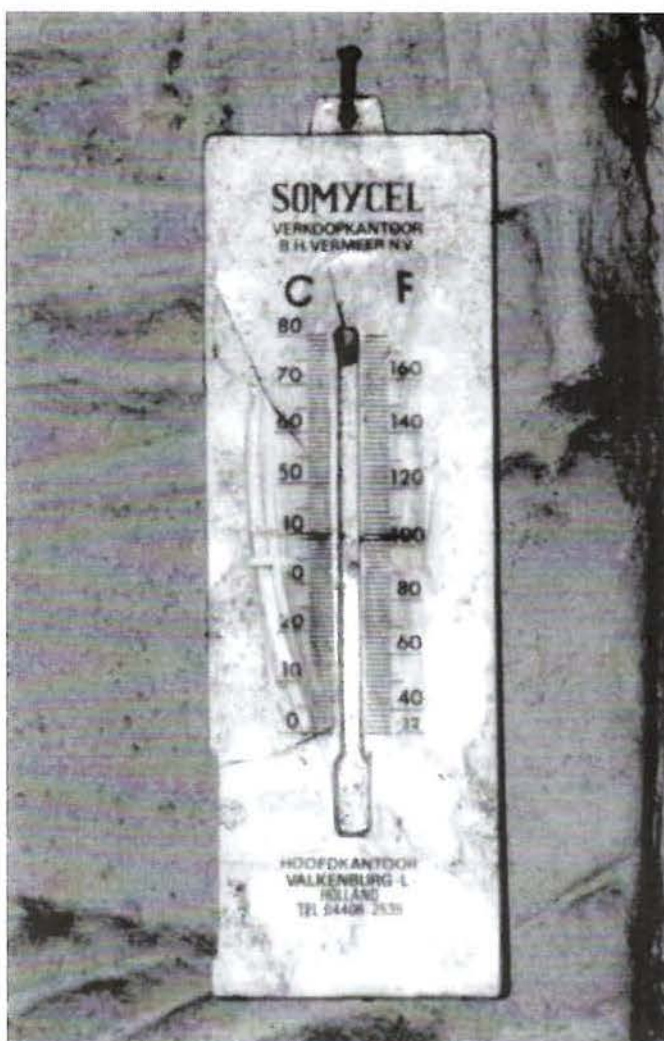

Fig 7: Achtergebleven thermometer van de champignonkwekers.

De oorlog van 1940 - 1945

In de oorlog en met name bij de bevrijding van Maastricht heeft de Apostelgroeve een veilige schuilplaats geboden aan de mensen van Biesland. Twee inkrassingen doen daar nog aan herinneren: ter herinnering aan de oorlogsdagen 7 sept. 1944 tot 14 sept. 1944 Fam. Devens- Colla en Fam. Gulikers-Englebert ene herinnering aan de oorlogsdagen van 7 sept. 1944 tot 14 sept. 1944.

Backerra noteert in zijn verslag: "op einde van de oorlog van '44 hebben hierin 150 mensen geschuild en geslapen".

Een gesprek met de familie Bollen-Hulst van de nabijgelegen hoeve Nekum bevestigt dit verhaal. Als 10-jarig kind zat Mevrouw Bollen enkele dagen met diverse families uit de directe omgeving in de groeve tijdens de bevrijding van Maastricht. Voor de groeve langs de Dallingsweg lagen de telefoonkabels van de Duitse veldtelefoon. In de boerderij was een lazaret voor gewonde Duitse soldaten.

In de groeven hadden de verschillende families al hun eigen "gang" uitgekozen. Men sloep op stro of meegebrachte matrassen. Als verlichting gebruikte men kaarsen of petroleum-lantarns. Na het eerste geweld bleven de moeders met kinderen achter en gingen de mannen overdag werken. 's Avonds gingen ze weer terug naar de veilige groeve. Veilig voor het oorlogsgeweld, maar enkele weken nadat de vluchtelingen de groeve hadden verlaten, viel een groot gedeelte van het plafond naar beneden in een gang, waar een familie al die dagen "een veilig heenkomen" had gevonden.

Het tweede gebruik van de groeve

De teelt van champignons heeft de grootste stempel gedrukt op de groeve. Na de oorlog is een eerste poging gedaan door Mathieu Hulst jr. en Thuur Straetmans, de toenmalige gids van het Avergat in Kanne. Dat was niet zo'n succes en daarna probeerden nog enkele andere kwekers hun kortstondig geluk.

Jan Biesmans uit Lanaken hield het langer vol. Op 6 mei 1964 sluit hij een huurcontract af (ingående 1 mei) voor negen jaar, voor een huurprijs van f 100,- per jaar. Het eerste jaar krijgt hij gratis. Hij mag de groeve alleen gebruiken voor de teelt van paddestoelen, het in- en uitvoeren van mest en het aanleggen van een cementlaag op de grond van circa 5 cm. De uitgewerkte mest moet hij "om-niet" leveren aan de pachter van de Apostelhoeve. En uiteraard mag hij niets wijzigen aan bestaande gangen, muren of kolommen. Aan het einde van het huurcontract staat een wijziging, waarin de rentmeester verklaart dat, in afwijking van het gestelde, de contractduur wordt verlengd tot 16 jaar. Staatstoezicht op de Mijnen verleent dan een vergunning tot 1 mei 1980, ondermeer omdat "dat de groeve in goede staat verkeert".

Volgens een schrijven aan Staatstoezicht van het XII Apostelhuis is het huurcontract per 1 januari 1970 opgezegd, wat door Staatstoezicht weer op 8 februari 1971 wordt bevestigd aan Jan Biesmans. Ook toen draaiden de ambtelijke molens traag. Biesmans heeft zich voor f 600,- laten uitkopen om plaats te maken voor de wijnhandel N.V. Polis en Rijckelen,

die in de groeve wijn in houten vaten wil lagere. Zij krijgen hun vergunning op de zelfde dag als de brief aan Biesmans: 8 februari 1971.

De wijnhandel is in haar plannen in feite niet verder gekomen dan de opslag van enkele lege houten vaten. Een enkele maal is er een proeverij georganiseerd, maar verder is men niet gekomen. Hun vergunning heeft niet lang geduurd: op 21 maart 1973 trekt Staatstoezicht de vergunning weer in.

Op 21 maart 1973 krijgen de gebroeders N.L.J. en P.H. Ronda uit Maastricht vergunning voor het kweken van champignons tot 1 augustus 1992.

Voor hun heeft de pret ook niet lang geduurd. Volgens mededeling van Ronda kwam dat niet door het mislukken van de teelt van champignons, maar lag er een huurconflict aan de basis daarvan. De huur van de groeve werd van f 100,- per jaar plotseling verhoogd tot f 1750,- per jaar! Uiteraard gaan ze daar niet mee akkoord, maar hun animo is daardoor wel sterk gedaald. Onder het motto "wij niet? Dan een ander ook niet!" besluiten ze Staatstoezicht te informeren over de instabiele staat van de groeve. Op 8 augustus schrijft de toenmalige inspecteur Rademakers een inspectierapport naar aanleiding van de "recente meldingen over het afvallen van lagen mergel". Hij meldt dat het gebruik van de groeve reeds op 13 juli verboden is aan Ronda. Dat verbod werd gebaseerd op de algehele veiligheid van de groeve. Hij somt dan een tiental punten op van de geconstateerde onveilige plaatsen en de te treffen maatregelen. Dat varieert van het beveiligen met jukbouwen, het aanbrengen van kappen, het niet meer betreden van bepaalde gedeeltes tot het afdrijven van losse mergel. Een vrij ingrijpende operatie.

Op 18 september 1973 schrijft het XII Apostelhuis een brief naar de gebroeders Ronda, waarin ze stellen dat ze niet akkoord gaan met hun voorstel en dat het afgesloten huurcontract ongewijzigd wordt gehandhaafd. Ze worden gemaand het bedrag van f 1750,- direct te voldoen. Daarnaast schrijven ze dat de groeve geheel hersteld wordt op aanwijzingen van Staatstoezicht, met enkele inspecties per week op de veiligheid. De kosten van het herstel betalen zij, mits het herstel wordt uitgevoerd door de gebroeders Ronda binnen een periode van 6 tot 8 maanden "tegen minimale kosten, met gebruik van stutmateriaal van de mijnen en verdere netto-kosten zonder winst, tot een maximaal totaal-bedrag van f 12000,-". Verder vermelden ze dat "het Mijneuzen, bij monde van Ir. Rademakers, bereid verklaarde de nodige medewerking te verlenen, zoals adviezen, begeleiding, bemiddeling bij aankoop stutmateriaal, naast het normale toezicht op de veiligheid en het geven van vergunningen".

Deze vergaande medewerking van het Staatstoezicht doet de Inspecteur-Generaal der Mijnen toch de wenkbrauwen fronsen. In een brief van 21 september 1973 schrijft hij het XII-Apostelenhuis, dat hij "met enige verbazing heeft kennis genomen" van het schrijven aan Ronda. "De daarin aan de heer Rademakers toebedeachte bemoeienissen gaan uit boven de inspecterende c.q. adviserende taken van ambtenaren van deze

dienst en zijn in die vorm ook niet door hem toegezegd”.

Op 15 januari 1975 tekenen P.H. en L.J. Ronda in een brief aan het XII-Apostelenhuis een “afstandsverklaring” ten gunste van hun broer, maar in zijn antwoord van 12 februari schrijft de secretaris-rentmeester Stroom dat zijn afstandsverklaring wel wordt geaccepteerd, maar dat de oorspronkelijke huurovereenkomst is komen te vervallen en dat met N. Ronda geen nieuwe huurovereenkomst zal worden gesloten “en derhalve de Groeve met ingang van 1 maart 1975 definitief zal worden afgesloten”. Aan N. Ronda schrijven ze bovendien dat hij weliswaar een nieuwe overeenkomst wilt aangaan, maar dat hij niet bereid is de nieuwe voorwaarden te aanvaarden. Dus krijgt hij tot 1 maart 1975 de gelegenheid zijn eigendommen uit de groeve op te halen, waarna ze zal worden afgesloten.

Daarmee kwam een einde aan de champignonteelt in de Apostelgroeve.

Uiteraard is de groeve ook gebruikt voor tijdelijke opslag van veldproducten. In een winter heeft de groeve zelfs vol gelegen met tonnen aardappelen, omdat een handelaar in dit product grote schaarste verwachtte in het voorjaar en zo een goede prijs kon maken. Helaas voor hem was de prijs enkele maanden daarna tot het absolute minimum gezakt en bleef hij zitten met zijn voorraad. In de strenge winter van '62 - '63 konden de spruiten niet geoogst worden door de vorst. De stronken werden afgesneden en op karren in de groeve gereden. Daar konden de spruiten langzaam ontdooien waren ze ondergronds “geplukt”.

Het meest tot de verbeelding sprekende tweede gebruik van de groeve is de illegale jenever stokerij! Omdat de groeve twee etages kent, kon deze perfect worden gecamoufleerd.

Een doorgang werd met ijzeren platen afgezet. In die platen werden buizen en leidingen geplaatst voor de aan- en afvoer van water en voor de stankafvoer. Aan de buitenkant werd alles in de grond ingegraven en zo geheel onttrokken aan het oog. De buitenkant van de platen werd perfect gecamoufleerd met aarde in de vorm van een uitgestroomde aardpijp. De toegang van de stokerij was nog listiger weggewerkt. In de omgeving van een doorgang van de lagere etage onder een pilaar door werden de vloeren opgehoogd met mergel, tot het niveau van de bovenste etage. Niets wees op een lager niveau, dat elders in de groeve

zo goed zichtbaar is. De toegang onder de pilaar door was opengelaten door middel van een gemetseld kruipgat, dat afgesloten werd met een ijzeren plaat. Tijdens de “arbeid” sloot een achtergebleven handlanger het kruipgat met de plaat en bestrooide die met mergel. Geen licht, geen geluid en geen andere verschijnsel van hun activiteit drongen tot de buitenwereld door!

Naar eigen zeggen hebben de stokers bewust maar drie maanden volop gewerkt. De redenen daarvoor waren divers. Het installeren en camoufleren kost een grote investering, maar de verdiensten zijn navenant. Men moet zich ook verzekeren van een vaste en vooral veilige afzetmarkt. Voor het stoken gebruikte men echter grote hoeveelheden suiker en de aankoop van zulke grote hoeveelheden was (en is) vaak de zwakke schakel in zo’n bedrijvigheid. Voor dat dit goed en wel in kaart is gebracht door de controlerende instanties, moet men “wegwezen”. Daarbij speelt ook nog eens het betrappen op heterdaad. Vandaar hun keuze voor een korte, maar intensieve bedrijvigheid.

Ik zou dan ook dit artikel willen afsluiten met een welgemeende toost op het verdere welzijn van de groeve.

Dit artikel is een verkorte weergave van een eerder verschenen studie in SOK-Mededelingen 32, december 1999.

Met dank aan Laurens Backerra (†), familie Bollen-Hulst, Hugo Hulst en echtgenote, Ed de Grood, Peter Houben, Jacquo Silvertant, Ed Stevenhagen, Max Wijnen.

Ton Breuls
Bovenstraat 28
3770 Kanne Riemst

De werkzaamheden van de Stichting Ir. D.C. van Schaik kunnen mede tot stand komen dankzij een subsidie van de Provincie Limburg in het kader van de subsidieregeling natuur- en landschapsbeheer.

Colofon

Redactie: Ed Houben
Lay-out en druk: Rob Heckers
Redactieadres: Stichting Ir. D.C. van Schaik
Postbus 882
6200 AW Maastricht
e-mail: vanschaikestichting@nhgl.org
Web-site: http://sok.nhgl.org
Bankrekening: SNS Bank Maastricht 92.98.12.034
KBC Bank Vroenhoven: 745-0030689-09
Kamer van Koophandel
voor Zuid Limburg: 14056739

*De Steunpilaar van de Van Schaik Stichting verschijnt twee maal per jaar, in april en in november.
De Van Schaik Stichting is een werkstichting van de Studiegroep Onderaardse Kalksteengroeven
van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg*